

Az Amerikai Egyesült Államok népszámlálása.*)

A földrajz tudományának számszerűségei iránt érdeklődők értékesebb anyagot alig találnak, mint az Amerikai Egyesült Államok népszámlálásának 10 évenként megjelenő statisztikáját. Ez a statisztika a számlálás lehető legnagyobb biztonságával nyújtja egy óriási területű (7,839.064 □ km) és nagy népességű (1920 január 1.: 105.683. ezer lakóval bíró) állam népességi adatait s már ennyiben is egyedül áll, mert a vele összehasonlítható Oroszország statisztikai adatai a megbízhatóságot nemcsak most nélkülözik, de valószínűleg a múltban is nélkülözték. De ezenfelül e statisztika egyetlen nagy képben elénk tárja a friss és nagyarányú fejlődés összes feltételeit és lehetőségeit. Ugyanakkor támpontokat ad a jövő fejlődések elképzelésére is, mert képet fest arról, a mire Európa inkább csak ábrándszerűen gondolhat: a sok magában is igen gyakran nagy területű és nagy népességű állam-egységek aránylag igen harmonikus népességi kifejlődéséről.

Ha tekintetbe vesszük is, hogy az összlakosság számának emelkedése az 1910—1920 között eltelt idő alatt megcsappant, mert a bevándorlás háború okozta nagy (1900—10: 8.795 ezerről, 1910—19: 5.306 ezerre csökkenése miatt 21%-ról (15.978 ezerről) 15%-ra (13.711 ezerre) szállt alá, az Egyesült Államok népének 10 éves növekedése még mindig egy hatalmas folyam áradásához hasonlítható, amely elé külső okok inkább csak pillanatnyi gátat emelhetnek. Jó idő telik még bele, amíg ez az áramlás a maga szabályos és egyenletes folyását megtalálja, sőt az sem lehetetlen, hogy Európa gazdasági és lelki lezüllése a népességi áradat zúdulásának új tápot ad. Bizonyos fokig természeti erőként kell tehát megítélni az Egyesült Államok népességének: 10 évi szaporodását. A keleti partokon azokban az államokban (New Jersey: 24, Connecticut 24, New-York 14, Massachusetts 14, Pennsilvánia 14% szap.) és városokban) a nagy kereskedelmi kitéző: New-York 25% és környékén Newark: 19, Jersey-City 11, Jonkers 26, Elizabeth 30, Bayonne 38, Passaic 17 East Orange: 43, Mount Vernon 68, New Brunswick 40, West New-York 120, Clifton 123, Irvington 115% szap.) továbbá a nagy ipari központ: Philadelphia 18% és környékén Chester 51, Camden 23, Norristown 16, Wilmington 26% szap.), amelyeket a bevándorlási áradat legelőször érint s ahol a lakosság természetes városi koncentrációja már igen korán kifejlődött, még mindig erős a szaporulat. A középpálmok nagy részében a néparaamlat és így a szaporulat is hatalmas hullám ölének megfelelően megtorpan, sőt szinte elcsékelődik (Kentucky 6, Missouri 3, Iowa 8, Kansas 5, Nebraska 9, Arkansas 12, Mississippi 0.4, Tennessee 7% szap.), hogy annál nagyobb erővel zúduljon a nyugatibb, északibb és legdélibb államokra (Arizona 63, Idaho 33, Kalifornia 44, Montana 46, Oklahoma 22, Oregon 16, Minnesota 15; Utah 20, Washington 19, Wyoming 33, Texas 20, Florida 28% szap.), ahol a nagyterületek néppel be nem telítettsége miatt nem talál kellő akadályokra. Amikor az Egyesült Államok népességének kifejlődésében, ide-oda áramlásában természeti, mechanikus erők működésére mutatunk rá, ez nem jelenti azt, hogy e kifejlődés-

*) Táblázatokkal és 2 térképpel.

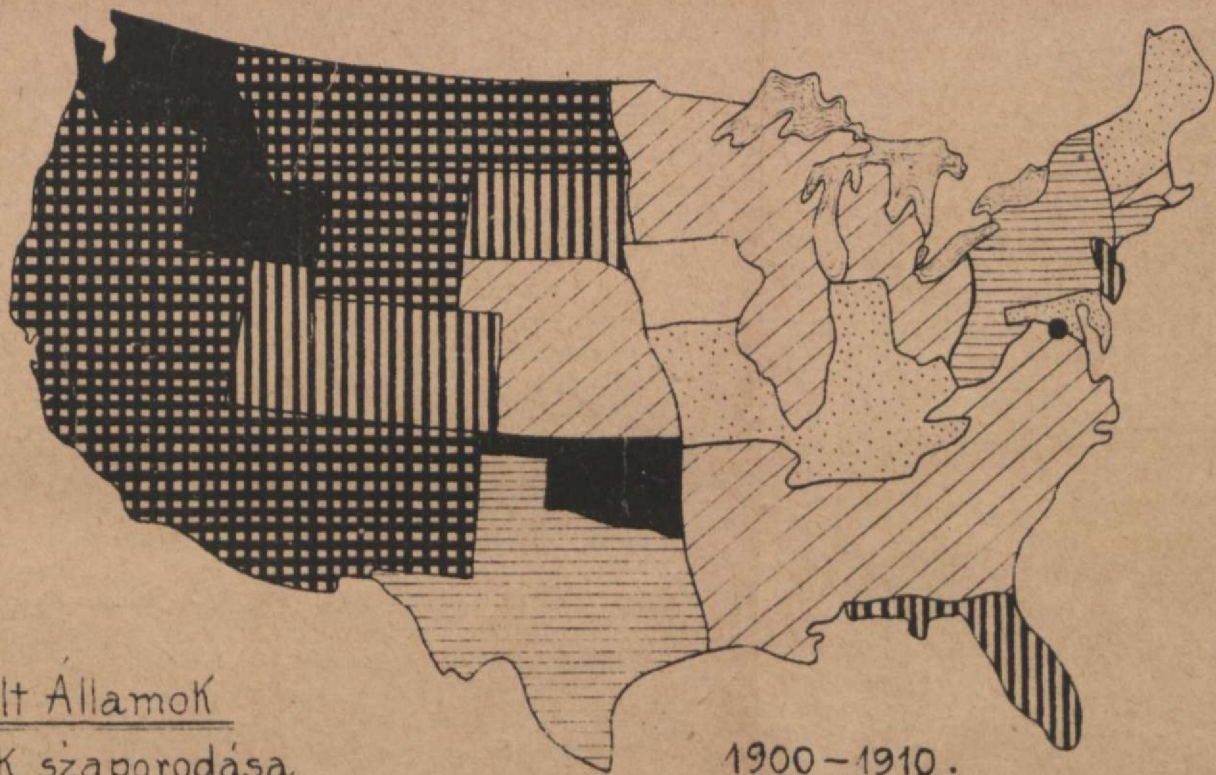
ben a tudatosságnak, az ember egyéni akaratának szerepét is ne vennék kellő figyelembe. A mechanizmus tényleg érvényesül minden nagyobb természeti tömeg mozgásában, de csupán azért, mert a gépiesség a tömeg individuális részeinek egyik fontos, de alárendeltebb tartozéka, amely azután az egész tömeg mozgásánál, fölületes szemléletben úgy tűnik fel, mintha szinte egyedül irányító elv volna. De amint estünket a sok száz millió egyéni, sejti rész speciális tendenciája és kisebb-nagyobb célok felé törő összeműködése mozgatja, ugyanúgy van ez az emberi tömegekre, sőt minden egységesebb természeti tömegekre nézve is. A folyamrendszer, a hegylánc, de a kisebb tömegegységeik: a folyó, a patak, a hegy mondhatni minden része él és összeműködik s egyéni tendenciával többé-kevésbé befolyásolja az illető természeti egységrendszer egész külső formáját és annak jövőbeli továbbalakulását. De ha ez így van, akkor még nagyobb mértékben található tudatosság az emberi tömeg mozgásaiban, ahol az egyes részek, az egyes emberek, épp a tudatos célok felé törekvésben tűnnek ki.

Az Egyesült Államokbeli partraszállás fő helyeinek frequentálásában is van már sok tudatosság: miért menjen az ember tovább, mikor a már kivi-rágozott, nagyszabású helyeken a munkaalkalmakat aránylag könnyen megtalálja? Még inkább megnyilatkozik ez a tudatosság akkor, amikor az ember kezdi már otthagyni vagy elkerüli a régen frequentált helyeket, hogy új viszonyok közt, frissebb virágzású helyeken, ahol nagyobb szabású, nem szűkre szorított fejlődésre van kilátás, keresse jobb megélhetését. Az ősi Boston, Providence kezdenek már kisebb mérvben növekedni (12, illetve 6%-al) s bár a szaporodás környékükön s általában az északkeleti partvidéken még sok helyen erős (New-Bedford 25, Somerville 21, Brockton 16, Haverhill 23, Quincy 47, Everett 20, Newton 16, Chelsea 33, Medford 69, Brookline 36, Pawtucket R. J. 25% szap.), de már itt is többnyire megcsappan (Fall-River 1, Lowell 6, Cambridge 5, Lynn 11, Lawrence 11, Waltham 11, Malden 11, Salem —3, Taunton 8, Woonsocket R. J. 14, Newport R. J. 11% szap.) és megfigyelhetjük, hogy ugyanakkor a még kevésbé telített belső Massachussets (Worcester 23, Springfield 46, Pittsfield 30, Chicoppee 43% szap.) és Connecticut városai (Hartford 40, Bridgeport 41, Newhaven 22, Waterbury 25, New-Britain 35, Stamford 39, Meriden 17, New-London 30% szap.) igen gyors tempóban fejlődésnek indulnak. Hasonlóképp van New-York államban: az ősi Albany (1900—10: 6%, 1910—20: 13% szap.) és környéke nem nagy mérvben szaporodik s bár itt a Hudson-Erie csatorna Schenectadyt hirtelen fölvirágoztatta (1900—10: 130%, 1910—20: 220% szap.) a néphullám az Ontario és Erie tavak s a Niagara felé halad, s azok környékén a vízi erőket és vízi-útakat kihasználó nagy városok, hatalmas emporiumok alakulnak ki. (Buffalo 20, Rochester 36, Syracuse 25, Utica 27, Niagara Falls 66, Erie Pa. 40% szap.) Hasonló eltolódást találunk Pennsylvánia és Ohio s Michigan között s amíg amannak szaporodása 14, emezeké 21, illetve 31%. A háborús ipar nagy részt ide koncentrálódott s az itt lévő városok (a New-York után legtöbb magyar lakossal bíró Cleveland 42, Toledo 44, Columbus 31, Akron 202, Dayton 31, Grand Rapids 22, Jounstown 69, Flint 138, Cauton 73, Springfield 30, Lansing 84, Jackson 54, Saginaw 23, Lima 35, Muskegon 52, Wheeling W. Va 31., Lorain 29, East Cleveland 197, Warren 144% szaporodása Philadelphia és a Delaware folyó környékét (Bethlehem 192,

Allentown 42, Trenton N. J. 23, Easton 12⁰/₀ szap.) kivéve a legtöbb esetben veri Pennsylvánia városai (Pittsburg 10, Scranton 6, Reading 12, Harrisburg 15, Wilkesbarre 10, Harleton 27, Johnstown 21, Altoona 16, Lancaster 13, York 6, Williamsport 14, Mc Keesport 8, viszont Newcastle Ohio határán 79⁰/₀ szaporodását. Ez a hatalmas és hirtelen fejlődés megteremti a maga milliós városát: *Detroit* a háborús ipar központja lesz. (1900—10: 63, 1910—20: 113, s közel hozzá Hamtrauck 113, Highland Park 1029, Lakewood 175, Post Huron 38⁰/₀ szap.) Evvel a nagyarányú fejlődéssel Indiána, Illinois és Wisconsin városai közül csak azok képesek többé-kevésbé lépést tartani, melyek vagy egyszinten vannak Ohio és Michigan hatalmasan fejlődő részével, azaz e sáv természetes folytatásába esnek (a sok magyar lakosú South Bend 32, Fort Wayne 35, Rockford 45, Madison 50, Decator 41, Muncie 52, Rock Island 45, Auróra 22, Rokomo 77, Anderson 32, Richmond 20, de már Springfield csak 15, Peoria 14, Tere Haute 14, Joliet 14⁰/₀ szap.) vagy a Michigan tó nagyszerű viziútja mellett fekszenek. (Chicago 24, Racine 54, Kenosha 89, Milwaukee 22, Sheboygair 17⁰/₀ szap.) Ezalatt Indiana alsó része városai (A nyugatibb s az Ohio torkolatához közelebb fekvésű Evansvillét 22⁰/₀ szap, kivéve.) az ősi Lousville (5⁰/₀ szap.) sőt Ohio legalsóbb része is) (a régebbi kultúrájú Cincinnati 10, vele szemben Covington 7, Newport 3⁰/₀ szap.) továbbá Illinois alsó része és Wisconsin felső része városai (East St. Louis 14, Oshkosh 0.3, La Crosse — 0.2, Superior City — 2⁰/₀ szap.) nem fejlődnek eléggé.

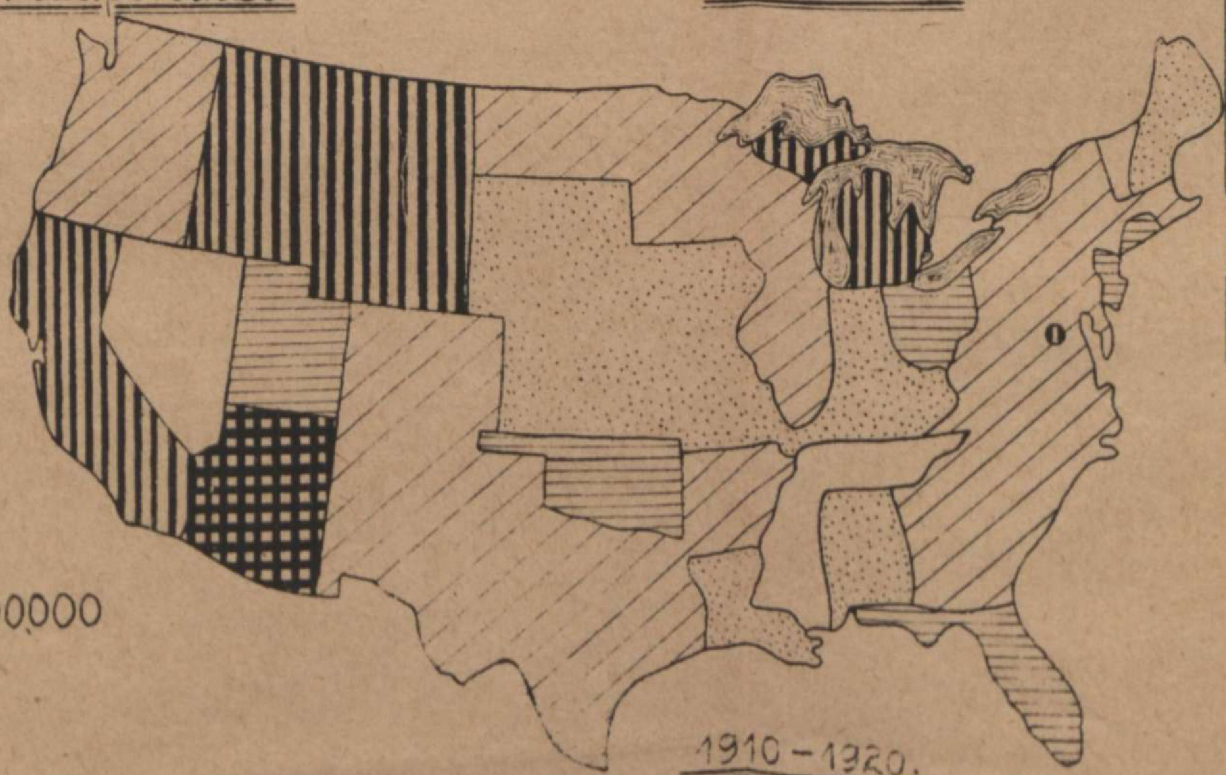
Hogy az emberi szempontok lassankint háttérbe szorítják a természeti szempontokat, mutatja Chicago és St. Louis példája. St. Louis a keletről nyugat felé tartó népáramlási hullám középpontján áll s mivel ennek a hullámnak az első megnyugvása a Mississipp-i vonala volt, végső kilengése pedig a Csendes Óceán partjáig ért, mindez elősegítette, hogy e néphullám kezdetén, közepén és végén nagy város keletkezzék (New-York, St. Louis, San Francisco). De ettől eltérítve St. Louisnak eleve kedvező fekvése van: a Missouri és Mississippi torkolatánál s egyúttal közel az Ohio torkolatához; amik szinte szükségszerűen fontos kereskedelmi gócponttá tették. Mégis csak addig szaporodott erősen, amíg a természeti erők és szempontok közvetlenebbül hathattak, vagyis a hirtelen nagyarányos ideje alatt s mai szaporodása már csupán 10⁰/₀ (1900-10: 22,) Chicagó szintén igen kedvezően fekszik, az egész belső rész másik fontos viziútjának, a nagy tavaknak egyik nagyszerű öblében. Ámde, hogy St. Louis-val ellentétben a hirtelen felnövés után is megtudta tartani a standardját (1900-10: 29, 1910-20: 24⁰/₀ szap), annak az az oka, hogy ma már nem annyira természeti fekvéssel jobban összefüggő kereskedelmi jelentősége a fontos, hanem az, hogy egyúttal középpontja egy hatalmas ipari kultúrának, sőt épp úgy, mint New-York, Philadelphia, Detroit és régebben Boston *maga körül az ipari nagy városok egész sorát keletkeztette.* (Gari 230, Cicerotown 209, Oak Park Village 105, Evanston 49⁰/₀ szap.) St. Louis nem tudott idáig fejlődni úgy, hogy nem csupán Chicagóval nem tud megfelelő lépést tartani, de a mögötte nyugatra kifejlődő, új és frissebb életerővel bíró Kansas City-ben is erős versenytársra lett. (1900-10: 52, 1910-20: 31⁰/₀ a vele szemben fekvő Kansas állambeli hasonló nevű része 1900-10: 60, 1910-20: 23⁰/₀ szap.)

Nem véve most számba az Ohiotól és New-York-tól délre eső keleti államok és nagy városok 1910-20 évi fejlődését, amelyről később akarunk szólni,

Az Egyesült Államok
népességének szaporodása

1900-1910.

1:30.000.000

1910-1920.

a Mississippitől és Missouritól nyugatra eső államok decennialis képe ugyanazt a jellemző vonást viseli magán, ami az egész Egyesült Államok népességi eloszlására nézve már régen jellemző: a városi-es vidéki népesség aránytalan eloszlását. Az Egyesült Államokban 288 város van most 25.000 lakoson felül s ez a 288 város 35.931 ezer lakost számlál, szóval magában foglalja az összlakosság 34%-át, míg 1910-ben a 25.000-en felüli városok lakossága 28.291 ezeret, vagyis 31%-ot, 1900-ban még csak 20.913 ezeret azaz 29%-ot tett ki.

Tévedés volna azonban azt hinni, hogy ez valami abnormis fejlődés. Saját speciális viszonyainkat (Budapest!) vagy moralizáló szempontokat tartva szem előtt, a lakosságnak a városba tudulását, eo ipso egészségtelen sűrűségnek tartjuk. Ez azonban csak a fejlettebb kultúra közepette lehet megfigyelhető jelenség, amikor a lakosság a kialakult, ősi kultúrájú, egészségesebb és egészségesebb lakásvizonyokkal bíró vidéki városokat és községeket otthagyja a nagyváros sokszor kétes értékű kultúrája kedvéért s vállalja annak összes hátrányait is. De amikor például nálunk a tanyai lakosság a faluba, a vidéki városba húzódik be s kezdetben csak a termés hónapjaiban él kinn a tanyán, később pedig már egész évben a faluban vagy városban lakik s a tanyára inkább csak ki-ki néz, ez számára a művelődést, a fejlettebb kultúrába való beolvadást jelenti. Hasonlóképp sem a farmernek a nagyobb városok felé vivő útját nem tekintjük okvetlen degeneratív jelenségnek, még kevésbé pedig azt, amikor az Egyesült Államokban a keletről, sőt a tengeren túlról nyugat felé özönlő lakosság a nyugati városokba tudul és szinte a semmiből, vagy aránylag kicsiny kezdetekből egy vagy egypár évtized alatt százezres sőt milliós városokat teremt. Először is számba kell venni, hogy az amerikai nagy városok többnyire nem hasonlók az európai nagy városokhoz és lakosságuk nem kis területen szorul össze, hanem óriási területen lakik (természetesen nem számítva New-Yorkot és más nagy városok központibb részeit a felhőkarcolókkal), némiképp hasonlóan a mi földi városaink lakosságához. Így ott a lakosság eloszlása jóval egészségesebb természetesebb alapokon történik. Másodsor — és ez a legfontosabb — az Egyesült Államok nyugatiabb részein a lakosságnak a városokba való tudulása sok tekintetben hasonlít az ember ősi, természetes megtelepedéseire. Amint a bronz és vaskorban az emberek egy-egy védettebb és előnyösebb helyen gyűltek aránylag nagyszámban össze s e helyeken primitív kereskedelmet és ipart kezdték üzni, lényegében ugyanúgy történik az Egyesült Államok még gyér népességű nyugati vidékein. Egy-egy kedvező alkalmú város elkezd óriási mérvben fejlődni s nemcsak a közvetlen vidéke, hanem messze földek lakosságát is magához vonzza. Így fejlődtek ki hirtelen nagy, sőt óriási városokka Chicagó és St. Louis majd a nyugatiabb részen az északi ikerváros, St. Paul és Minneapolis, Du Luth 25%, Des Moines 46%, Omaha 54%, Kansas City, Little Rock 42%, Oklahoma City 42%, délen Texas nagy városai: Dallas 73%, San Antonio 67%, Houston 75%, Fort Worth 45%, El Paso 97% és a Csendes Óceán felé vagy annak partjain San Francisco 22%, Salt Lake City 27%, Portland 25%, Seattle 33% s ugyanott délfelé Fresno 24%, Los Angeles 81% és San Diego 89% szap.). Környékükön rendszerint messze földön nincs jelentős hely, nagyságukkal és fényükkel elhomályosítják a többi szerény városkát.

Az egész nyugati rész egy pár aránylag nagy és mellettük aránytalanul kisebb várossal van telehintve! Úgy véljük, hogy ez az ősi városszerű kifejlődésnek is általános képe! A városalapításról szóló regék jórészt a hirtelen felnövéstényében gyökereznek. Bizonyos idő múlva azután a nagy várostól kellő távolságra, hatalmasan fejlődő város tűnik fel s nagy várossá növi ki magát, mint Oklahoma államban újabban Tulsa 296%, Kansasban Wichita 38% és Topeka 40%, Jowában Sioux City 49%, Texasban Waco 46%, Wichita Falls 389%, Beaumont 90%, Louisiana északi részén Shreveport 57%, Californiában Stockton 73% és Sacramento (87%) s úgy látszik ilyenné fog fejlődni South Dakotában Sioux Falls (76%) és Arizonában Phoenix (161% szap.). Az ilyen rohamosan fejlődni kezdő város azután nem egyszer elhomályosítja a hozzá kissé közelebb fekvő régi vagy szintén újabb fejlődésű nagyobb várost, mint Kansas City St. Josephet (1% szap.), Omaha Lincoln-t.

Az az újonnan kifejlett város azonban, melyet kedvező kereskedelmi fekvése tett hirtelen naggyá, ha kereskedelme nyomában nem alakul megfelelő *hatalmas* ipar, rendszeren nem fejlődik tovább. A kereskedelem ugyanis csak *keletkezeti* a városokat. A városok leggyakoribb ősi formája, hogy kedvezőbb fekvésű helyen, a *vásártér* körül aránylag igen gyors tempóban felgyül és letelepszik a környékbeli lakosság. A kereskedelem azonban lényegében mindig tranzit természetű s a kereskedő ember aránylag könnyen változtatja lakóhelyét, ha máshol kedvezőbb megélhetést talál vagy az illető hely valami okból elveszítette kereskedelmi fontosságát. Ámde ha a kereskedelem központján és annak nyomában *nagyobb arányú* iparosság is kifejlődik, mint-hogy az ipar jóval helyhez kötöttebb és jóval több munkáskezet kíván, az illető város tovább fejlődhet és lakossága is, az ipar nyomában járó nagyobb bevándorlás révén, az eddigénél még jobban megsaporodhat. A megfelelő nagyszabású ipar ki nem fejlődését érezte meg például a Washington állam keleti részén Spokane Falls, amely 1900—10 között mint fontos vasúti csomópont és mint nagyarányú öntöző földművelés központja, 100 ezer lakosú várossá nőtt, de amíg 1900—10 között 183%-ot, 1910—20-ban éppen semmit sem szaporodott. Hasonlóképp járt St. Joseph, amelynek már több mint 100 ezer lakosa volt s hirtelen gyarapodását a Missourin átvezető vasúti hídjának és a nyomában fejlődő tranzit kereskedelmének köszönhette; lakossága azonban 1900-ban 77 ezerre süllyedt s azóta sem növekedett (1910—20: 0·7% szap.) sőt mindinkább háttérbe szorult a nagyiparos Kansas City mellett. Ugyanúgy járnak a bányavárosok, ha az ipari feldolgozás nem ott helyben válik nagyarányúvá, így Butte (Montana, 1900—10: 28, 1910—20: 6% szap.), Colorado Springs 1900—10: 38, 1910—20: 4% szap.), amelyet az ipari centrumnak megindult Puebloval (1900—10: 58, 1910—20: 3% szap.) együtt Denver nagyarányú ipari fejlődése szorított háttérbe. (A mi bányavárosaink jó része hasonlóképp járt, így Salgótarján, Selmecbánya s ez vár az Esztergom és Komárom megyék most még jórészt erősen szaporodó bányahelyeire is.) Általában az ősbibb, egyszerűbb foglalkozás városát, a kereskedelmi várost (ezek közé sorozandó a földtermékeit és eszközeit fölhalmozógabona és átlakkereskedő város pl. Hódmezővásárhely, Székesfehérvár.) mindig háttérbe szorítják az ipari fejlődés összetettebb s a kereskedelmet előzménynek involváló helyei. (Így Székesfehérvárt és az összes alföldi nagyvárosokat Budapest.) Az elto-

lódások ilyen irányát az Egyesült Államokban igen tisztán mutatja az egymást kiegészítő ikerváros, Minneapolis és St. Paul fejlődése, ahol Minneapolis a maga hatalmas malmaival, 381 ezer lakosával (1900—10: 49%, 1910—20: 26%₀szap.) mindinkább háttérbe szorítja a vele sokáig lépést tartó, faúszató és kereskedelmi kikötőként szolgáló St. Pault (1900—10: 31, 1910—20: 9%₀ szap. 235 ezer lakos. Ugyanúgy történt ez nálunk az ősi kereskedő város Buda és a mindinkább iparossá váló Pest fejlődésében.)

Ez az ikerváros-típus, amely különösen folyók két partján (St. Louis és East St. Louis, Omaha és Councell Bluff) mutatja, hogy a városok kifejlődésében nem csupán a szórványos kedvező helyek formációja az egyedüli, ha leggyakoribb is. Találunk más formációkat is, ilyenek a most említett dualisztikus alakulások, azután valamely kitünő öböl vagy tó melléki kör-szerű elhelyezkedés, (így a S. Franciscói öböl körül S. Francisco (22), Oakland (44), Berkeley (38), San José (37), Alameda (23 szap.); a Pouget Sund körül Tacoma (16), Seattle, Everett (217% szap.); a Michigan, Erie és Ontario tó városai) azután az egy ipari gócpont körül elhelyezkedő városok bokros formációja (Ilyenné kezd vátni a már említettekén kívül Los Angeles, amely már a millió felé halad s hatalmasan fejlődő kultúra s virágzó városok /Long Beach 252%, Pasadena 50% szap/ középpontja). és végül szőlőfűrt-szerű elhelyezkedése a városoknak egymáshoz elég közel egy folyó két partján. (Így Davenport, Dubuque, Rock Island, Moline, Burlington (1910: 24 ezer lakos) és Quincy a Mississippin két oldalán.) Ezek mind ősi elhelyezkedési formák s lényegükben hasonlóak ahhoz, mint amikor a hazánkbeli őskori telepek szőlőfűrt-szerűen Szeged vidéke és Csóka között a Tisza két partján helyezkedtek el, vagy akár az indiánok falvai régen a nagy tavak mellékén s manapság is a bakairik kistalvai Brazília belsejében a Batovy-folyó két oldalán. Az *emberi érdek* az, amely az ilyen formák révén, a különböző kultúrfokokon *lényegében egyformán* reányomja bélyegét az illető tájra s ha éppen szükséges egy pár formációt concedálva alkalmazkodik is a vele szemben ép a rendkívüli változtatásban kitünő *természet*-hez: mégis csak az *ember* az, akit érdekei állandóságával ural az egész természet!

És most térjünk át a délkelet államaira és városaira. A keletről nyugat felé törő néphullámnak már korán meg kellett osztódnia, mert nem volt képes egyetlenegy irányban a maga teljes egészében útát találni, jó ideig erős akadályra lelven a nyugati vidékek kevéssé kultúrált voltában s a Mississippin vonalán, amelyen hidak nagy széíessége miatt nem könnyen keletkezhettek. A kelet-nyugati néphullám vonala először természetesen a kezdő pontnál, tehát New-Yorknál tört meg, ahol a nagymérvű bevándorlás folyton ontotta ki a partra embertömegeit. Az ipar hatalmas fejlődése New-York-tól észak felé, a Hudson folyó vonalára s Massachusetts s Rhode Island felé terelte az ember áradat egy részét s ezek a tájak telítődtek meg leginkább bevándorlókkal. (Massachusetts és Rhode Island népsűrűsége ma is a legnagyobb: 180 illetve 187 lakos esik itt egy □ km-re, az utánok következő New Jersey-ben 149 s Connecticut-ban már csak 107). Ugyanakkor még inkább megcsappant a délkeleti államok bevándorlása, amely pedig a múlt század elején (mindaddig amíg a 40-es években óriási arányokban

meg nem indult a Mississippí és a nagy tavak környékére történő vándorlás) a délen virágzó gyapottermelés és földművelő kultúra révén igen erős volt s ahol a rabszolgatartás segítségével nagy gazdaság és kultúra fejlődött ki. Erősen visszafejlődött Charleston, amely a déli kereskedelem egyik fő kikötője volt, déli városok közül csakis New Orleans tudta a Mississippí torkolata révén továbbfejlődését biztosítani. Nem növekedett kellőképp tovább a déli államok legkultúraltabbja, az iparosabb Virginia sem, sőt maga Baltimore is, a déli és északi kereskedelem szerencsés elhelyezkedésű pontja, New-Yorknak sokáig erős rivalisa, fejlődésében erősen megállt (1900-10 csak 10% szap.). A néphullám észak felé való kiágazása azonban New Hampshire, Vermont és Maine sziklás vidékein megtört és ezeknek sem a lakossága nem szaporodik már kellő mértékben, (Maine 4, New Hampshire 3, Vermont 1% szap. A szaporodás különben már 1850 óta igen csekély, e három államnak 1850-ben összesen 1.215 ezer, Massachussetsnek 995 ezer lakosa volt, viszont 1920-ban az állam lakossága csak 1.563 ezerig, Massachussetsé 3.852 ezer) sem városaik nem fejlődtek eléggé. (A legnagyobbak Manchester 78 ezer l. 12% szap. Portland 69 ezer l. 18% szap. Lewiston 32 ezer l. 21% szap. Nashua 28 ezer l. 9% szap. Bangor 26 ezer l. 5% szap.) Közben a technika haladása, a vasutak nagyarányú fejlődése teljesen áttörte a Mississippí és Missouri vonalát s a néparadat nyugat felé lecsapolódhatott.

Mai nap azonban jelei mutatkoznak annak, hogy a nagy lehetőségek ideje már itt is csökkenőben van s habár a legtöbb nyugati állam lakossága nagy arányokba fejlődik is, egypár államban már csekélyebb a szaporodás s az 1900-10 évi szaporodás oriai számainak csökkenését (a százalékos szaporodás 1900-10, ill. 1910-20 között: Coloradó 48, 18; Idaho 101, 33; New Mexiko 68, 10; Nord Dakota 81, 12; Oklahoma 110, 22; Oregon 63, 16; South Dakota 45, 9; Washington 120, 19.) nem lehet sem a bevándorlás csökkenésével, sem Michigan és Ohio pillanatnyi háborús nagyobbraendülésével (Ohio 150%-ról 21%-ra, Michigan 150%-ról 31-ra.) eléggé megmagyarázni. A néphullám most már új utakat is keres magának s ezt délkelet felé az Allegheny-hegység újabban erősebben bányászott természeti kincsei s az Atlanti Océán felé siető kisebb folyók és patakok ipari célokra nagyszerűen felhasználható vízesései körül találja meg. A délkelet városai 1900-10 közti nagymérvű szaporodásukat igen gyakran még tetézték is. (Így nagy mérvben szaporodtak a köztük legészakibbak: a főváros voltát is érző Washington 32, Cumberland 32, Hagerstown 70, Baltimore 31, azután a két Virginia városai: Richmond 35, Norfolk 72, (hadi-kikötő!) Roanoke 46, Portsmouth 64, Newport News 76, Petersburg 28, Huntington 61, Charleston 72, Clarksburg 202% szap. Ámde tovább is délfelé szinte mindegyik délkeleti város, így Atlanta 30, Birmingham 34, Memphis 24, Jacksonville 59, Savannah 28, Knoxville 114, Chattanooga 30, Augusta 28, Macon 30, Tampa 36, Winston-Salem 113, Charlotte 36, Columbia 43, Columbus 51, Pensacola 35, Miami 440, Asherville 52% szap. Szinte egyedül válik ki közülök a kereskedelmi jellegét erősebben megtartott Nashville 7% szap.) (A két legősibb kultúrájú déli város, New Orleans és Charleston közül előbbi 14% szaporodásával 1900-10 közti szaporodását 18% közelítette meg, utóbbi pedig feléledt eddigi mozdulatlan állapotában s 1900-10 közti 5% szaporodása 16%-ra ugrott.) A délkeleti rész, amelynek kultúrája amint mondtuk jóval

Szilágyban fejlődött ki, mint a főként a gyáripar révén a 40-es évektől kezdve ban mint ább vezérszerepet vívő északkeleti rész, agyáripari kultúra átvételével név egyer új és friss életerőt. Evvel bezáródik az a kulturális fejlődési kör, ma is / mintegy 150 évvel ezelőtt kezdődött meg az Egyesült Államokban s ha másod értékben nem is mindig, de külső arányokban hatalmas méreteket S o ttt. Most még csak az van hátra, hogy a nyugat aránylag kevésbé telített H észszel s délen Arizona, Texas, California déli része és Florida szaporodása szostani hatalmas arányai helyett lejjebb szálljon és így e részek is a többi részekkel szemben kellő egyensúlyi helyzetbe kerüljenek. Akkor kezdetét veheti az Egyesült Államoknak nem csupán a külső formában, hanem a belső tartalomban is harmonikus továbbfejlődése s Amerika átveheti azt, amit Európa már nem bír tovább magánál tartani: az egész világ kultúrájának nyugodt, egyensúlyozott sőt talán az eddiginél jóval nyugodtabb, egyenletesebb évszázadokon esetleg évezredekben át tartó vezetését.

*

Talán szokatlan az, hogy egy decenniális népszámlálásnak az egyes részek és városok általános statisztikai adatait nyújtó első megnyilvánulásával ily részletesen foglalkoztunk. Az ilyen általános természetű közléseket alig egypár futó megjegyzéssel szokás kísélni, még akkor is, ha a statisztikai adatok igen kimerítően közöltnék.

Mi azonban fel akartuk a figyelmet hívni arra, hogy az egyes részek és városok számarányai nem csupán érdekesek, hanem igen fontosak is, mert a legszorosabbkapcsolatban vannak az illető ország egész fejlődésével, múltbeli, jelenbeni és jövőbeli mindennemű életnyilvánulásával. Meg vagyunk róla győződve, hogy a jövőben deceniális statisztikák olvasni tudása a település földrajz egyik fontos főladata fog lenni s hogy az emberföldrajznak ez a fejezete hatással lesz a térképolvasásra és a térképészetre is. Igen gyakran megtörténik, hogy nagyon népes, fontos, ötven sőt százezer lakosú városok neve teljesen hiányzik a térképről s viszont ma már nagyon háttérbe szorult helyek mint fontos tényezők nagy befűvel vannak feltüntetve. A földrajztudományával foglalkozók tekintete ezentúl talán nem fog többé-kevésbé közömbösen továbbsiklani a városok lakosságának kisebb vagy nagyobb körrel, négysszöggel való jelzésén, hanem számba veszik, hogy a körök megnagyobbodásával és kissebbedésével egy város és egy táj egész élete változik meg és alakul át. Hatással lesznek talán szempontjaink a népesség számadatainak közlésének pedagógiai vonatkozásaira is s közbenjárunk abban, hogy tankönyveink a népszámi adatok táblázatait ne lélektelenül közöljék, úgy, hogy a tanuló a sok adatba belekábul, hanem azokat megfelelő magyarázatokkal is kísérik.

Amikor most összefoglaló táblázatban is közöljük az Egyesült Államok népességének és 25.000 lakoson felüli városainak 1920 évi statisztikai adatait, tesszük azt abban a reményben, hogy az olvasók között akadnak olyanok, akik még sok mindent megtudnak fejteni ezekből az adatokból s kiegészítik és megjobbitják a mi szerény kezdeményezésünket.

Bibó István